

Evaluatie

# KinderrechtenNU

methodiek pilotstudie

Gemeente Den Haag

**Marjolein Müller, s1053270 Hogeschool Leiden**

**Afstudeerscriptie Toegepaste Psychologie**

**Begeleiding TNO, Dr. M.P. L'Hoir**

**Afstudeerbegeleider: A. Sleebe**

**Februari 2014**

## Samenvatting

In dit rapport wordt de evaluatie van de aanpak ter preventie van kindermishandeling, die is ontwikkeld door KinderrechtenNU, in omgeving Den Haag weergegeven.

KinderrechtenNU is een stichting die het als haar taak ziet om kinderrechten onder de aandacht te brengen bij gemeenten, scholen, opvoeders, professionals en kinderen. KinderrechtenNU vindt dat het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind een leidraad behoort te zijn in de samenleving en als paraplu moet fungeren voor de manier waarop we zorgen voor en omgaan met kinderen (Dupuis, z.j.)

KinderrechtenNU heeft voor de uitvoering van de implementatie een methodiek ontwikkeld, bestaande uit een aantal instrumenten, waaronder: de Kinderparticipatiecirkel, de Kinderrechtenchecklist, met daaraan toegevoegd het Kinderprotocol Meldcode en het Kinderrechtenspel. De evaluatie richt zich op de introductiebijeenkomst van de KinderrechtenNU-Methodiek (KRNU-Methodiek) in de klas (bijlage 9.8).

De evaluatie van de pilot heeft tot doel inzicht te krijgen in de ervaringen van de eindgebruikers van de KRNU-Methodiek. De resultaten van het onderzoek zullen gebruikt worden om de KRNU-Methodiek waar nodig aan te passen. Daarnaast zullen de resultaten, indien positief, gebruikt worden om beleidsmakers in het onderwijs en bij gemeenten de waarde van de Methodiek te laten zien. Er is gekozen om dit onderzoek te richten op de eindgebruikers, zijnde onder andere de leraren, de vertrouwenspersoon, intern begeleider en natuurlijk de leerlingen.

Het MeetInstrument voor Determinanten van innovaties wordt gebruikt om de respondenten te vragen naar hun ervaringen tijdens de introductiebijeenkomst en om in kaart te brengen welke kansen en belemmeringen zij zien. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van vragenlijsten voor de kinderen en respondenten en een vijftal interviews.

De onderzoekspopulatie bestaat uit kinderen en volwassenen, die deelgenomen hebben aan de pilot van de introductiebijeenkomst van KRNU-Methodiek. In totaal zijn negen scholen en een kinderplichtorganisatie in Den Haag en omgeving betrokken.

Er zijn dertien vragenlijsten door de volwassen deelnemers retour gezonden (vier mannen en acht vrouwen geboren tussen 1952 en 1992). Dit is een respons van 23%.

Er zijn 236 vragenlijsten van de kinderen retour gezonden (102 jongens en 133 meisjes geboren tussen 2000 en 2004). Dit is een respons van 20%.

De kinderen beoordelen de introductiebijeenkomst positief. De kinderen hebben aangegeven dat zij de les als leuk en leerzaam ervaren hebben. Het is niet te zeggen in hoe verre de kennis die de kinderen gedeeld hebben in de vragenlijst

over "de dingen die kinderen nodig hebben om op te groeien" te danken is aan de introductiebijeenkomst. Dit is enerzijds te wijten aan het ontbreken van een controlegroep bij de opzet van dit onderzoek. Anderzijds wordt door de respondenten( de volwassenen die deelgenomen hebben aan dit onderzoek) aangegeven dat de kinderrechten op veel verschillende manieren aan bod komen in de klas. Op de vraag : "wat moet je doen als je hulp nodig hebt?" antwoordden de meeste kinderen dat zij om hulp moeten vragen bij ouders of andere volwassenen. Het Kinderprotocol Meldcode is pas later toegevoegd aan de Kinderrechtenchecklist (bijlage 9.8) en komt (nog) niet duidelijk naar voren. De vertrouwenspersoon en/of intern begeleider van de school wordt beter zichtbaar voor de kinderen en kan met behulp van de KRNU Methodiek kinderen begeleiden en steunen.

De respondenten hebben bijna allen aangegeven met de KRNU-Methodiek te willen werken. De grootste belemmering die aangegeven is, is de perceptie van tijdsdruk in een vol lesprogramma. De respondenten geven aan dat tijd, gemotiveerde scholen, (naams-)bekendheid en het beschikbaar stellen van het materiaal nodig zijn voor een succesvolle implementatie. De methode wordt positief beoordeeld op werkbaarheid, doeltreffendheid en relevantie voor de doelgroep.

In de KinderrechtenNU-Methodiek staat het kind centraal. Het is ontwikkeld met behulp van kinderen. De methode geeft het kind de ruimte om zijn eigen belevenissen en die van anderen te delen .Zo krijgen de kinderen een beeld van de maatschappij en leren zij hoe zij daar deel van uit kunnen maken.

Zowel de respondenten als organisaties waarmee KRNU gesproken heeft, adviseren om de introductiebijeenkomst op te nemen in de week van de rechten van het kind, met de voorkeur voor 20 november, de dag van de kinderrechten. Door deze koppeling kan de borging versterkt worden en krijgt de methode een vaste plaats binnen school.. Door de parapluvorm van de methode kunnen alle andere thema's, werkvormen en programma's die met één van de rechten van het kind te maken hebben, naadloos op elkaar aansluiten.

Sinds januari 2013 heeft iedere school een Zorgteam dat bestaat uit de intern begeleider die samenwerkt met een jeugdverpleegkundige en een schoolmaatschappelijk werker , op schoolniveau. Deze zorgstructuur maakt het onderwijs geschikt voor het werken met de KRNU-Methodiek. De professionals zijn laagdrempelig bereikbaar en beschikbaar voor de school, in het geval dat een probleem bij een kind of zijn gezin gesignaleerd wordt.

*(an English summary can be found in annex 9.9)*

## Voorwoord

De wereld van de Kinderrechten, kinderp participatie, scholen en gemeenten was nieuw voor mij. Zelf kom ik uit de commerciële wereld van horeca en wijn.

Het was een bijzondere ervaring om samen te mogen werken met zeer betrokken mensen met enorme passie voor het welzijn van kinderen.

Graag wil ik Willemijn Dupuis en Wike Lijs van KinderrechtenNU en Monique L'Hoir van TNO Lijs bedanken voor hun inspanningen en begeleiding. Zonder hen was dit document niet tot stand gekomen.

Daarnaast grote dank aan alle kinderen, scholen, leraren en organisaties die meegewerkt hebben aan dit onderzoek.

## Inhoudsopgave

Samenvatting .....	1
Voorwoord.....	3
1. Inleiding.....	5
2. Literatuurstudie.....	7
2.1 Kinderrechten.....	7
2.2 KinderrechtenNU pilot Rotterdam.....	8
2.3 De ontwikkeling van een kind.....	9
2.4 Innoveren.....	10
2.4.1 RE-AIM framework.....	10
2.4.2 De Krachtenveldanalyse.....	11
2.4.3 MIDI, MeetInstrument voor Determinanten van Innovaties.....	14
3. Vraagstelling.....	17
4. Onderzoeksmethodologie.....	18
4.1 Populatie.....	18
4.1.1 Respons.....	18
4.2 De onderzoeksinstrumenten.....	18
4.2.1 Interviews.....	19
4.2.2 De Vragenlijsten.....	19
4.3 Materiaalverzameling.....	20
4.4 Verwerking van de gegevens.....	20
5. Resultaten.....	21
5.1 De kinderen.....	21
5.2 De respondenten.....	24
5.3 Kansen en belemmeringen.....	26
6. Discussie en conclusie.....	28
6.1 Discussie.....	28
6.3 Conclusie.....	32
7. Evaluatie en aanbevelingen.....	35
7.1 Evaluatie van het onderzoek.....	35
7.2 Aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek.....	35
7.3 Suggesties voor verder onderzoek.....	37
8. Bibliografie.....	38
9. Bijlagen.....	39

## 1. Inleiding

In dit rapport wordt de evaluatie van de aanpak ter preventie van kindermishandeling, die is ontwikkeld door KinderrechtenNU, in omgeving Den Haag weergegeven.

KinderrechtenNU is een stichting die het als haar taak ziet om kinderrechten onder de aandacht te brengen bij gemeenten, scholen, opvoeders, professionals en kinderen. KinderrechtenNU vindt dat het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind een leidraad behoort te zijn in de samenleving en als paraplu moet fungeren voor de manier waarop we zorgen voor en omgaan met kinderen (Dupuis, z.j.)

Directeur en contactpersoon van KinderrechtenNU is Willemijn A.M. Dupuis-Tombrock. Het bestuur van KinderrechtenNU bestaat uit: Mr. L. van Dijk, voorzitter; W.J.G. Lijs-Spek, arts M&G, secretaris; Dr G.B. K. de Graan, penningmeester.

KinderrechtenNU heeft voor de uitvoering van de implementatie een methodiek ontwikkeld (bijlage 9.8), bestaande uit een aantal instrumenten, waaronder : de Kinderparticipatiecirkel, de Kinderrechtenchecklist, met daaraan toegevoegd het Kinderprotocol Meldcode en het Kinderrechtenspel. De evaluatie richt zich op de introductiebijeenkomst van de KRNU- Methodiek in de klas. Deze bijeenkomst wordt geleid door KRNU en bestaat uit: een kringgesprek waarin de kinderen gevraagd wordt: "wat heb je nodig om op te groeien?". Vervolgens worden de Kinderrechtenchecklist, het Kinderprotocol Meldcode en de relatie tot het Verdrag inzake de Rechten van het Kind uitgelegd. Daarna wordt het Kinderrechtenspel gespeeld, waarin de kinderen kaartjes pakken met daarop vragen die betrekking hebben op "alles wat nodig is om op te groeien". Meer informatie over de Methodiek is te vinden op de website van de stichting, [www.kinderrechten.nu](http://www.kinderrechten.nu).

Het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind (VRK, 1989) regelt het recht op voorzieningen, bescherming en participatie voor alle kinderen. In 1995 heeft de Nederlandse regering het VRK geratificeerd. KinderrechtenNU vindt kinderpaticipatie essentieel om de doelen van het VRK ook voor de in Nederland woonachtige jeugd te bewerkstelligen. KinderrechtenNU heeft een methodiek ontwikkeld om kinderrechten en kinderpaticipatie landelijk te introduceren en te integreren in het dagelijks leven, met behulp van beleidsverantwoordelijken in gemeenten en het onderwijs (Lijs-Spek & Dupuis, 2013).

TNO is benaderd door stichting KinderrechtenNU om onderzoek te doen naar de ervaringen van deelnemers over het werken met de KRNU-Methodiek en in kaart te brengen wat de mogelijkheden zijn om de KRNU Methodiek, zoals deze nu is ontwikkeld, (landelijk) te implementeren.

Wanneer in dit rapport gesproken wordt over de kinderen dan worden de leerlingen bedoeld, die bij de introductiebijeenkomst aanwezig waren. Wanneer

er gesproken wordt over de volwassen deelnemers aan de evaluatie, dan wordt de term respondenten gebruikt.

Dit rapport bestaat, inclusief de inleiding, uit zeven hoofdstukken plus bibliografie en bijlagen. In hoofdstuk 2, Literatuurstudie, wordt dieper ingegaan op de kinderrechten en de ontwikkeling van (het morele kompas van) het kind. Vervolgens vindt u een samenvatting van de resultaten van de evaluatie bij 53 scholen in Rotterdam, waar de eerste pilot van de Methodiek KRNU in 2009 uitgevoerd is. Er worden twee theorieën, RE-EAIM en krachtenveldanalyse, besproken. Deze vormen een kader van waaruit de determinanten zijn opgesteld voor de evaluatie van de innovatie KRNU. Tevens is het MeetInstrument voor Determinanten van Innovaties gebruikt.

In hoofdstuk 3, Vraagstelling, worden de hoofd- en deelvragen voor de evaluatie verder uitgewerkt. In hoofdstuk 4, Methodiek, worden de onderzoeksinstrumenten, de verwerking van de data en de analysebeslissingen besproken.

In hoofdstuk 5, Resultaten, vindt u een weergave van de belangrijkste resultaten van het onderzoek, weergegeven per deelvraag. De discussie en aansluitend de conclusie van de evaluatie zijn te vinden in hoofdstuk 6, Discussie en conclusie. Tot slot worden in hoofdstuk 7 de aanbevelingen naar aanleiding van dit onderzoek uitgewerkt en suggesties voor verder onderzoek gedaan.

In de bijlage vindt u onder andere de vragenlijsten, een weergave van alle data die met deze evaluatie verzameld is, de codeboeken, twee transcripties en vier samenvattingen van de interviews die afgenomen zijn bij de respondenten .

## 2. Literatuurstudie

### 2.1 Kinderrechten

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is (mede) verantwoordelijk voor de uitvoering van het naleven van de belofte die gedaan is door de ratificatie van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. OCW werkt aan een slim, vaardig en creatief Nederland. OCW wil dat iedereen goed onderwijs volgt en zich voorbereidt op zelfstandigheid en verantwoordelijkheid (OCW, 2013). Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is verantwoordelijk voor de preventie en aanpak van kindermishandeling. Naar schatting zijn elk jaar bijna 119.000 kinderen het slachtoffer van mishandeling. Het gaat om lichamelijke of psychische mishandeling en verwaarlozing of seksueel misbruik van een kind. De overheid wil kindermishandeling terugdringen. Door ouders te ondersteunen bij de opvoeding van een kind en door mishandeling eerder te signaleren. Maar ook door samenwerking tussen hulpverleningsorganisaties te verbeteren.

De gedachte die achter het VRK schuil gaat is dat elk kind en elke jongvolwassene bevoegdheid krijgt om over zijn eigen rechten te beschikken (Steward, 2009). Met de ratificatie van het VRK in 1995 heeft de Nederlandse regering de verplichting op zich genomen het verdrag na te leven en toe te passen. De overheid is beleidsverantwoordelijk maar de maatschappij moet zich medeverantwoordelijk voelen voor de uitvoering ervan (Lijs-Spek & Dupuis, 2013).

De rechten van het kind zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. Bescherming: geen mishandeling, uitbuiting, verwaarlozing, kinderarbeid, oorlogsgeweld, handel of slavernij.
2. Voorzieningen: gratis en goed onderwijs, goed bereikbare gezondheidszorg en opvang
3. Participatie: vrijheid van meningsuiting en meepraten en meebeslissen over zaken die kinderen aangaan.

Het is aan te raden om het recht op participatie te vertalen naar praktische maatregelen. Er is een groeiend besef dat participatie een sleutelrol speelt in preventie van misbruik, geweld en uitbuiting (Steward, 2009).

In Nederland hebben de (voormalige) minister van jeugd en gezin en de staatssecretarissen van volksgezondheid, welzijn en sport en van onderwijs, cultuur en wetenschap in een brief laten weten dat: "Deze regering wil dat alle kinderen gezond en veilig opgroeien en dat alle jongvolwassenen een passende plek krijgen in het onderwijssysteem en een diploma behalen" (Rouvoet, Bijsterveldt-Vliegenhart, & Dijkema, 2009). In deze brief wordt ook de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling genoemd als onderdeel van de verantwoordelijkheid van alle onderwijsinstellingen. De Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is vanaf 1 juli 2013 in werking getreden. Deze wet verplicht beroepskrachten de Meldcode te gebruiken bij het signaleren van geweld of kindermishandeling.

De KRNU-Methodiek sluit aan op de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De methodiek is bedoeld om het scholen, gemeenten en alle andere betrokkenen



makkelijk(er) te maken om de belofte, die gedaan is met de ratificatie, na te komen. De KRNU-Methodiek is als een paraplu waar alle mogelijke belangrijke gespreksonderwerpen met betrekking tot het welzijn van de kinderen en hun rechten onder kunnen vallen. De Kinderrechtenchecklist is met advies van hoogleraar rechten van het kind, prof. Dr. Jan C.M. Willems, psycholoog dr. Martine F. Delfos en de kinderen zelf opgesteld en is een voor kinderen en volwassenen begrijpelijke samenvatting van het VRK.

Het Kinderrechtenspel is een kaartspel waarin tal van levensvragen aan bod komen. Meer informatie is te vinden op [www.kinderrechten.nu](http://www.kinderrechten.nu).

De KRNU-Methodiek sluit met name aan op de kerndoelen 34 t/m 39 van het primair onderwijs, die vallen onder de kop "oriëntatie op jezelf en de wereld", zoals geformuleerd in 2006. In dit leergebied oriënteren leerlingen zich op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze problemen oplossen en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan (Hoeven, 2006). Voor de invulling van deze leerdoelen kan de school een keuze maken uit verschillende methodieken. De uitvoering wordt vastgelegd in het schoolwerkplan. Ouders kunnen via de medezeggenschapsraad van de school meepraten over de keuze van de niet verplichte vakken.

## 2.2 KinderrechtenNU pilot Rotterdam

Hieronder is een samenvatting weergegeven van de reacties uit 53 bovenbouwklassen van het primair onderwijs in Rotterdam, na het spelen van het Kinderrechtenspel. De gegevens zijn aangeleverd door KinderrechtenNU.

### *Reacties van de kinderen:*

- *Fijn dat je je eigen mening mag laten horen en dat er naar geluisterd wordt.*
- *Als je een vraag niet weet, mag je elkaar helpen. Bij veel spellen kan dat niet. Bij dit spel wel. Fijn!*
- *Alle antwoorden zijn goed!*
- *Leuk om elkaars mening te horen.*
- *Je komt dingen van elkaar te weten die je nog niet van elkaar wist.*
- *Je leert elkaar beter kennen.*
- *Je kunt ook lekker met elkaar lachen tijdens het spel.*
- *Je hebt respect voor de mening van een ander.*
- *Je moet soms nadenken over vragen omdat je er nog nooit eerder over nagedacht hebt.*
- *Sommige vragen zijn zielig. Bijvoorbeeld krijg je wel of geen aandacht van je ouders.*
- *Je gaat rekening houden met de gevoelens van andere kinderen.*
- *Je weet meer over bepaalde zaken, die je eerst nog niet wist.*

### *Reacties van de begeleiders:*

- *Een spel met veel mogelijkheden. De kaartjes met de vragen lenen zich uitstekend voor een kringgesprek.*
- *Een spel waarin veel interacties zijn tussen de kinderen en de volwassenen.*
- *Naar iedereen wordt geluisterd en er wordt moeite gedaan om elkaar goed te begrijpen.*
- *Kinderen stellen elkaar ook vragen ter verduidelijking om elkaar zo goed mogelijk te begrijpen.*

- *Kinderen worden zich bewuster van bepaalde zaken. Bijvoorbeeld bij de vraag: "Hoe kies je je vrienden?" gaan kinderen serieus nadenken over wat zij precies belangrijk vinden in een vriendschap.*

*Kinderen - en de begeleiders - zijn heel open naar elkaar. Er is een vertrouwde sfeer en een luisterend oor. (Vos & Dupuis, 2009)*

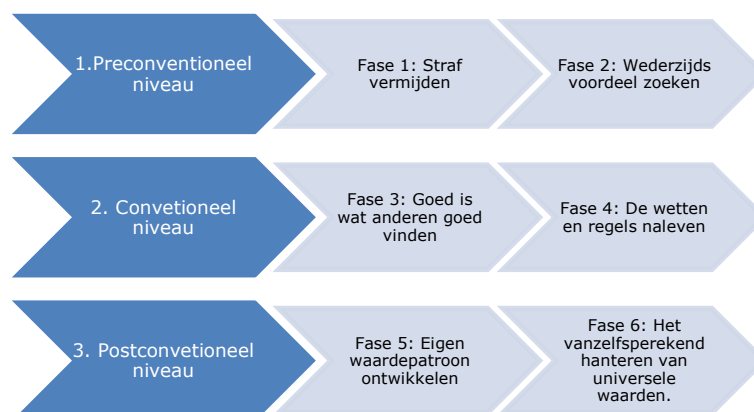
## 2.3 De ontwikkeling van een kind

In dit onderzoek wordt niet alleen een evaluatie gedaan bij de volwassen deelnemers maar ook bij de kinderen die bij de introductiebijeenkomst aanwezig waren.

Omdat de KRNU-Methodiek betrekking heeft op de sociale en morele ontwikkeling van het kind is het van belang om ook vanuit de theorie de ontwikkeling te bespreken en rekening te houden met de vragen die aan de kinderen gesteld kunnen worden in dit onderzoek. De leerlingen die deelgenomen hebben aan de introductiebijeenkomst zijn tussen de negen en twaalf jaar oud.

Volgens de cognitieve ontwikkelingstheorie van Jean Piaget ontwikkelt het vermogen om te leren en evenementen bewust te ervaren zich in fases. De leerlingen die deelgenomen hebben aan de pilot bevinden zich volgens zijn theorie in de concreet operationele fase (6-12 jaar) waarin de ontwikkeling tot het kunnen vergelijken van lengtes en hoeveelheden, het kunnen ordenen, tellen en rekenen en figuratief denken plaatsvindt. In de volgende fase, de formeel operationele fase (12 jaar en ouder) ontwikkelt zich onder andere het vermogen om logisch te denken en conclusies te trekken. Voor zijn twaalfde levensjaar is een kind nog egocentrisch: als ik het leuk vind vinden anderen dat ook. (Piaget & Inhelder, 1969-2000).

Geïnspireerd door Piaget ontwikkelde Kohlberg een model voor de morele ontwikkeling van kinderen. Gedurende de morele ontwikkeling doorloopt de mens verschillende stadia in een vaste volgorde. De stadia worden steeds complexer. De theorie is verspreid over drie niveaus met ieder 2 fases. De kinderen van groep 6,7 en 8 bevinden zich veelal nog in Fase 3. Vanaf een jaar of twaalf gaan de kinderen naar Fase 4.



OP basis van de theorieën van Piaget en Kohlberg is voor gekozen om de kinderen niet te vragen naar lange termijn wensen en verwachtingen met betrekking tot de KRNU-Methodiek. De evaluatie van de introductie bijeenkomst dient zo snel mogelijk na de bijeenkomst plaats te vinden. Tevens is ervoor gekozen om de kinderen niet te vragen wat zij verwachten dat anderen van de KRNU-Methodiek vinden.

Vanaf 9 jaar krijgt een kind steeds meer behoefte aan zelfstandigheid, privacy, een eigen mening en eigen verantwoordelijkheid. Hierdoor ontwikkelt het zelfvertrouwen. Ook staat een 9-jarige steeds vaker kritisch tegenover (huis)regels en spiegelt zich aan normen en gewoonten van leeftijdgenoten. Het is van belang om het kind een positief en realistisch zelfbeeld te laten ontwikkelen, zijn eigen weg te laten vinden en ervaringen op te doen. Daarbij is het van belang dat het kind weet dat je er als volwassene altijd bent als hij ergens over wil praten, of als er eens iets misgaat (CJG, z.j.).

De KRNU-Methodiek geeft kinderen de kans om zich aan leeftijdgenoten te spiegelen en een eerste stap te maken naar een volgende fase in de ontwikkeling.

## 2.4 Innoveren

### 2.4.1 RE-AIM framework

Het RE-AIM model wordt gebruikt om dit rapport te structureren en de verschillende dimensies die invloed hebben op het succes van een innovatie zo duidelijk mogelijk weer te geven.

Het RE-AIM framework is een evaluatiemodel , opgesteld om interventies met betrekking gezondheid en maatschappelijke verantwoording te evalueren. Interventies die gericht zijn op meerdere niveaus waaronder bijvoorbeeld beleid, omgevings- en individuele factoren dienen geëvalueerd te worden met waarden die geschikt zijn voor hun doelen (Glasgow, Vogt, & Boles, 1999).

RE-AIM staat voor:

- **Reach** (Bereik), het deel van de doelpopulatie dat deel genomen heeft aan de interventie
- **Efficacy**(Effect), het effect van de interventie wanneer deze geïmplementeerd zou worden uitgedrukt in verwachte positieve en negatieve resultaten.
- **Adoption** (Adoptie), door de doelgroep, uitvoerders en instellingen
- **Implementation** (Implementatie), consistentie, kosten en mate waarin de pilot overeenkomt met de daadwerkelijke vorm van implementatie.
- **Maintenance** (Borging), mate waarin en de manier waarop de methode op de lange termijn onderhouden wordt.

Deze vijf dimensies hebben betrekking op het individu, de organisatie en de samenleving. De interactie tussen de verschillende dimensies bepaalt het effect van de interventie. Het model wordt inmiddels veelvuldig toegepast bij evaluatie

van interventies in de gezondheidszorg of gericht op het maatschappelijk belang. (Virginia Polytechnic Institute and State University, z.j.).

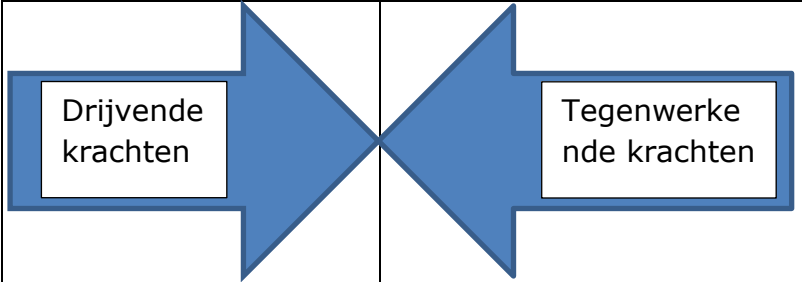
#### **2.4.2 De Krachtenveldanalyse**

De krachtenveldanalyse is ontworpen door psycholoog Kurt Lewin (verwijzing). Het is een beslissingsondersteunend model om de krachten rondom het implementeren van een verandering/innovatie in kaart te brengen. Naar aanleiding van het model kan gekeken worden hoe de drijvende krachten het best ingezet kunnen worden en wat ervoor nodig is om de tegenwerkende krachten om te draaien. Dit model wordt gebruikt om de verschillende krachten die invloed hebben op het implementeren van de KRNU-Methodiek.

In het model wordt een overzicht gegeven van de organisaties, actoren en percepties die als drijvende krachten aan de ene kant en tegenwerkende krachten aan de andere kant staan. Tegenwerkende krachten zijn de organisaties, actoren die nog kennis moeten maken met de KRNU-Methodiek of die nog overtuigd dienen te worden van de potentiële waarde van de methodiek. Of het zijn percepties die nog bijgesteld kunnen worden. De krachten zijn in dit onderzoek gekoppeld aan de vijf dimensies van het RE-AIM model.

Twee organisaties die niet in dit model gezet zijn omdat zij nog niet benaderd zijn door KinderrechtenNU (en niet bekend is of zij mee- of tegenwerkende krachten zijn) maar die wel van grote invloed kunnen zijn, zijn de PO-raad en de onderwijsvakbonden. Beide behartigen de belangen van de scholen en kunnen grote invloed uitoefenen op beleidsmakers in de gemeenten en het onderwijs.

Tabel 2: krachtenveldanalyse voor de implementatie van de KinderrechtenNU-Methodiek

		
Bereik	<p>Eenvoud van de KRNU-Methodiek</p> <p>Overkoepelende functie van de KRNU-Methodiek</p> <p>Ratificatie van het VRK</p>	<p>Toevoeging van een nieuwe methodiek</p>
Effect	<p>Samenwerking met bestaande methodieken die betrekking hebben op de rechten van het kind</p>	<p>Meetbaarheid van het effect van de KRNU-Methodiek</p>
Adoptie	<p>Teamleden van de school die de KRNU-Methodiek adopteren</p>	<p>Tijdsperceptie-Teamleden van de school en gemeenten die de KRNU-Methodiek zien als een (onnodige) aanvulling op een overbelast schoolwerkplan.</p>
Implementatie	<p>Mogelijke subsidies vanuit de gemeenten</p> <p>Schoolwerkplan</p> <p>Gemeenten en ministeries</p>	<p>Kosten voor opnemen van KRNU-Methodiek in het curriculum</p> <p>Gemeenten en ministeries</p>
Borging	<p>Week van de rechten van het kind</p>	<p>Alleen de bijeenkomst houden en de rest van het jaar geen aandacht besteden aan de KRNU-Methodiek</p>

## ***Bevorderende factoren voor de implementatie***

### ***Eenvoud van de KRNU-Methodiek***

De kracht van de KRNU-Methodiek schuilt in de eenvoud. De methode is opgezet om als paraplu te fungeren voor alle onderwerpen en initiatieven die te maken hebben met de rechten van het kind. Aan de hand van de Kinderrechtenchecklist in de klas en het Kinderrechtenspel kunnen kinderrechten gedurende het jaar besproken worden.

### ***Overkoepelende functie van de KRNU-Methodiek***

De KRNU-Methodiek is zo ontworpen dat hij als paraplu kan fungeren voor alle methodieken met betrekking tot kinderrechten die beschikbaar zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan programma's om pesten tegen te gaan of gezond eten en bewegen te bevorderen. KRNU wil met de methodiek een samenhangend geheel maken van alle initiatieven die nu en in de toekomst gedaan worden om het welzijn van de kinderen te bevorderen.

### ***Teamleden & Schoolwerkplan***

De teamleden die de methodiek adopteren zullen er in de praktijk mee werken en er zorg voor dragen dat de implementatie en borging succesvol verlopen. Tevens hebben de teamleden zeggenschap over de invulling van kerndoelen 34 t/m 39 van het primair onderwijs in het schoolwerkplan.

### ***Gemeenten en ministeries***

De gemeenten en ministeries zijn de organisaties die de implementatie van de methodiek landelijk kunnen bewerkstelligen. Dit kan onder andere door het installeren van jeugdambassadeurs en een Kinderrechtencoach. Op [www.kinderrechten.nu](http://www.kinderrechten.nu) is het Plan van Aanpak te vinden waarin uitgebreid de bijdrage die de gemeente kan leveren aan de implementatie van de KRNU-Methodiek beschreven wordt. En wat het werken met de KRNU-Methodiek de gemeente oplevert.

### ***Week van de rechten van het kind***

In deze week staan de rechten van het kind centraal bij activiteiten in de gemeenten en op scholen. De week van de rechten van het kind komt jaarlijks terug. Indien het lukt om de KRNU-Methodiek onderdeel uit te laten maken van de activiteiten in de week van de rechten van het kind dan is de implementatie concreet en keert de introductiebijeenkomst jaarlijks terug.

### ***Ratificatie van het VRK***

Door de ratificatie van het VRK heeft de overheid de kinderrechten op de agenda gezet.

### ***Belemmerende factoren voor de implementatie***

Ondanks de overkoepelende opzet van de KRNU-Methodiek kunnen onderwijsinstellingen en gemeenten de implementatie ervaren als een toevoeging van “weer een” methodiek aan een overbelast lesprogramma. Deze perceptie kan de implementatie tegenwerken. Deze perceptie is niet gericht op de KRNU-Methodiek maar op de toevoeging van een nieuwe methodiek.

### ***Meetbaarheid van het effect van de KRNU-Methodiek***

In verband met de overkoepelende, tot samenwerking stimulerende, opzet van de KRNU-Methodiek is het lastig te meten welke effecten met betrekking tot bewustwording en kennis over kinderrechten expliciet te danken zijn aan de inzet van de methodiek.

### ***Kosten voor opnemen van KRNU-Methodiek in het curriculum***

Aan iedere implementatie zijn kosten verbonden. Dat is voor de KRNU-Methodiek niet anders. Middels de overkoepelende functie en de weinige benodigde materialen is getracht de kosten te minimaliseren. Een overzicht van de kostenposten waarmee rekening gehouden moet worden is te vinden op [www.kinderrechten.nu](http://www.kinderrechten.nu)

### ***Gemeenten en ministeries***

Indien gemeenten en ministeries niet samen kunnen of willen werken met KRNU dan wordt de implementatie lastiger.

### ***Alleen de bijeenkomst houden en de rest van het jaar geen aandacht besteden aan de KRNU-Methodiek***

Indien de introductiebijeenkomst alleen gehouden wordt in de week van de rechten van het kind (of een ander moment) en er verder geen aandacht aan de KRNU-Methodiek besteed wordt zal dit de borging tegenwerken.

### **2.4.3 MIDI, MeetInstrument voor Determinanten van Innovaties**

Fleuren heeft in 2012 in opdracht van TNO het MeetInstrument voor Determinanten van Innovaties (MIDI) ontwikkeld in samenwerking met deskundigen uit de onderzoekspraktijk en innovatie experts (bijlage 9.5). Het onderzoek dat aan de ontwikkeling van dit instrument vooraf ging heeft geleid tot een lijst van 29 determinanten die kritiek zijn gebleken voor het ontwikkelen van een doeltreffende interventie of innovatie. Het instrument kan gebruikt worden als basis voor een onderzoek onder toekomstige gebruikers en subjecten van de interventie. De lijst dient voor ieder onderzoek aangepast/gepersonaliseerd te worden. De onderzoeker dient zelf te bepalen welke determinanten van toepassing zijn op zijn onderzoek. In onderstaand tabel is een overzicht te zien van de determinanten die opgenomen zijn in het meetinstrument.

Tabel 1: de determinanten van het MIDI, NB: De rood gekleurde determinanten zullen in deze evaluatie niet onderzocht worden middels de vragenlijsten en interviews.

<b>Determinanten m.b.t. de innovatie</b>
<p>1 Procedurele helderheid: mate waarin de innovatie in heldere stappen is omschreven</p> <p>2 <b>Juistheid: innovatie is gebaseerd op feitelijke kennis</b></p> <p>3 Compleetheid: de innovatie biedt alle materialen en informatie die nodig zijn om er goed mee te kunnen werken</p> <p>4 Complexiteit: is de innovatie niet te ingewikkeld voor de gebruiker?</p> <p>5 Congruentie van de huidige werkwijze: mate waarin de innovatie aansluit op de huidige werkwijze. Past de methode binnen het curriculum van de school?</p> <p>6 Zichtbaarheid van de uitkomsten: de effecten van de innovatie zijn duidelijk zichtbaar</p> <p>7 Relevantie voor de doelgroep</p>
<b>Determinanten m.b.t. de gebruiker</b>
<p>8 Persoonlijk voordeel/nadeel</p> <p>9 Uitkomstverwachting: mate waarin de gebruiker verwacht dat het beoogde doel behaald wordt</p> <p>10 Taakopvatting: past de methode binnen de functieomschrijving van de gebruiker</p> <p>11 Tevredenheid doelgroep: mate waarin de gebruiker verwacht dat de leerlingen tevreden zijn over het gebruik van de methode</p> <p>12 Medewerking doelgroep: mate waarin de gebruiker verwacht dat de leerlingen mee werken aan het gebruik van de methode</p> <p>13 Sociale steun: steun die men verwacht vanuit collega's en/of de directie en/of het management</p> <p>14 <b>Descriptieve vorm: mate waarin andere collega's de innovatie gebruiken</b></p> <p>15 <b>subjectieve norm, mate waarin anderen van de gebruiker verwachten dat hij met de methode werkt.</b></p> <p>16 Eigen effectiviteitsverwachting: mate waarin de gebruiker verwacht dat hij zelf de doelen die de methode stelt middels het gebruik kan behalen.</p> <p>17 Kennis: mate waarin de gebruiker de kennis heeft die nodig is voor het werken met de methode</p> <p>18 Informatieverwerking, mate waarin de gebruiker kennis heeft genomen van de inhoud van de methode.</p>
<b>Determinanten m.b.t. de organisatie</b>
<p>19 Formele bekrachtiging management: bijvoorbeeld door de innovatie in het beleid op te nemen</p> <p>20 Vervanging bij personeelsverloop</p> <p>21 Capaciteit/bezettingsgraad: is er voldoende personeel om met de methode te werken</p> <p>22 Financiële middelen</p> <p>23 Tijd: de hoeveelheid tijd die de organisatie beschikbaar stelt voor het gebruik van de innovatie</p> <p>24 Beschikbaarheid materialen en voorzieningen</p> <p>25 Coördinator: is er een aandacht functionaris beschikbaar.</p> <p>26 <b>Turbulentie in de organisatie: zijn er andere veranderingen gaande die de invoering van de innovatie in de weg staan?</b></p> <p>27 <b>Beschikbaarheid informatie over gebruik van de innovatie</b></p> <p>28 <b>Feedback aan de gebruiker: feedback vanuit de organisatie over het verloop van de invoering van de Innovatie</b></p>



<b>Determinanten m.b.t. sociaal politieke omgeving</b>
--

29 Wet en regelgeving: mate waarin de innovatie past binnen de bestaande wet- en regelgeving die door de bevoegde instanties zijn opgesteld
---

(Fleuren, Paulussen, Dommelen, & Buuren, 2012)

De KRNU-Methodiek sluit met name aan op de kerndoelen 34 t/m 39 van het primair onderwijs, die vallen onder de kop "oriëntatie op jezelf en de wereld", zoals geformuleerd in 2006. . In dit leergebied oriënteren leerlingen zich op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze problemen oplossen en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan (Hoeven, 2006). Voor de invulling van deze leerdoelen kan de school een keuze maken uit verschillende methodieken. De uitvoering wordt vastgelegd in het schoolwerkplan. Ouders kunnen via de medezeggenschapsraad van de school meepraten over de keuze van de niet verplichte vakken.

Omdat het om een pilot gaat is het nog niet mogelijk om te zeggen of collega's met de KRNU-Methodiek werken of verwachten dat de gebruiker met de Methodiek werkt. De beschikbaarheid van de materialen en feedback door de organisatie/het management is nog niet van toepassing omdat deze nog niet in bezit zijn van de scholen.

### 3.Vraagstelling

De evaluatie van de pilot heeft tot doel inzicht te krijgen in de ervaringen van de eindgebruikers van de KinderrechtenNU-Methodiek.

De resultaten van het onderzoek zullen gebruikt worden om de KRNU Methodiek waar nodig aan te passen. Daarnaast zullen de resultaten, indien positief, gebruikt worden om beleidsmakers in het onderwijs en bij gemeenten de waarde van de KRNU-Methodiek te laten zien.

Er is gekozen om dit onderzoek te richten op de eindgebruikers, zijnde onder andere de leraren, de vertrouwenspersoon, intern begeleider en natuurlijk de leerlingen.

Het MeetInstrument voor Determinanten van Innovaties wordt gebruikt om de respondenten te vragen naar hun ervaringen tijdens de introductiebijeenkomst en om in kaart te brengen welke kansen en belemmeringen zij zien.

De vragen die met dit onderzoek beantwoord dienen te worden zijn:

- Wat zijn de ervaringen van de leerlingen die deelgenomen hebben aan de introductiebijeenkomst?
- Wat zijn de ervaringen van de volwassen deelnemers aan de introductiebijeenkomst, met betrekking tot de determinanten van innovaties?
- Welke kansen en belemmeringen zien de respondenten bij een mogelijke implementatie van de KinderrechtenNU-Methodiek?
- In hoeverre worden de doelstellingen die KinderrechtenNU geformuleerd heeft behaald?

Deze doelstellingen zijn:

- 1.Kinderparticipatie bevorderen.
- 2.Kinderen op de hoogte brengen van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind
- 3.Kinderen sterk maken in het zoeken naar hulp als ze ergens mee zitten
- 4.Kinderen leren dat je problemen bespreekbaar kunt maken, naar een volwassene kunt stappen voor hulp, hulp krijgt wanneer nodig en samen met volwassenen een probleem kunt oplossen.

Om de bovenstaande vragen te beantwoorden wordt gebruik gemaakt van vragenlijsten voor de kinderen en respondenten en een vijftal interviews. Hierop wordt verder ingegaan in hoofdstuk 4.

## 4. Onderzoeksmethodologie

Aan de hand van het MIDI wordt gekeken in hoeverre te verwachten is dat de door KinderrechtenNU ontwikkelde methodiek succesvol zal zijn. Hierbij wordt gesteld dat hoe positiever de, volgens het MIDI essentiële, determinanten beoordeeld worden, hoe groter de kans op succesvolle landelijke implementatie wordt (Fleuren, Paulussen, Dommelen, & Buuren, 2012).

### 4.1 Populatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit alle deelnemers, zowel kinderen als volwassenen, die deelgenomen hebben aan de pilot van de introductiebijeenkomst van de KRNU- Methodiek. Dit zijn in totaal negen scholen en een kinderporganisatie in Den Haag en omgeving.

Per school waren er, naast W. Dupuis, twee tot vier volwassen deelnemers en 25 tot 30 kinderen die deelgenomen hebben aan de introductiebijeenkomst; bij acht scholen vond dit in twee klassen plaats. In totaal zijn er 30 volwassenvragenlijsten en 480 kindervragenlijsten verzonden.

#### 4.1.1 Respons

Van de 146 basisscholen rond Den Haag (Scholenwijzer Den Haag, z.j.), hebben tien scholen deelgenomen aan de pilot. Dit is 6,85 % van de doelpopulatie in Den Haag.

In Nederland zijn ongeveer 6.247 basisscholen (STAMOS, 2013). De scholen die deelgenomen hebben aan de pilot zijn door W. Dupuis, in samenwerking met Stichting Jeugdformaat, persoonlijk benaderd met de vraag deel te nemen aan de pilot. Alle scholen die benaderd zijn hebben meegewerkt.

Eén school bleek al deelgenomen te hebben aan een eerder onderzoek en is daardoor afgevallen voor dit onderzoek. Een andere school heeft aangegeven in verband met tijdgebrek niet deel te nemen aan dit onderzoek.

Sommige scholen hebben aangegeven dat niet iedereen bereid was om de vragenlijst in te (laten) vullen in verband met eindejaar drukte of omdat de tijd tussen het plaatsvinden van de introductiebijeenkomst en de evaluatie te lang werd gevonden. Hierdoor was de verwachte respons (te) hoog .

Er zijn dertien vragenlijsten door de volwassen deelnemers retour gezonden (vier mannen en acht vrouwen geboren tussen 1952 en 1992). Dit is een respons van 23%.

Er zijn 236 vragenlijsten van de kinderen retour gezonden( 102 jongens en 133 meisjes geboren tussen 2000 en 2004). Dit is een respons van 20%.

### 4.2 De onderzoeksinstrumenten

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een enquête voor volwassen deelnemers, een enquête voor de kinderen en een aantal interviews voor de volwassen deelnemers. Hieronder wordt per onderdeel besproken hoe het instrument vormgegeven is.

### 4.2.1 Interviews

Er zijn vijf interviews afgenomen (bijlage 9.6). Het doel van de interviews was om meer informatie te verkrijgen over de ervaringen met de KinderrechtenNU-Methodiek en de wijze waarop implementatie vormgegeven kan worden.

Tijdens het interviewen is een coachende gesprekshouding gehanteerd. Als achterliggend model wordt STARR gebruikt. STARR staat voor: Situatie, Taak, Aktie, Resultaat, Reflectie. Bij deze techniek wordt een concrete situatie verder uitgevraagd.

Open interviews zijn gehouden, waarin de volgende vragen centraal staan:

- Wat was uw ervaring met de introductiebijeenkomst?
- Welk effect ziet u nu nog terug dat veroorzaakt zou kunnen zijn door de introductiebijeenkomst?
- Wat is er nodig, indien gewenst, om de KRNU-Methodiek in de toekomst te blijven gebruiken?
- Welke rol ziet u daarbij voor uzelf?
- Welke andere personen zullen een rol kunnen spelen bij het gebruiken van de KRNU-Methodiek?

### 4.2.2 De Vragenlijsten

#### *Respondentenvragenlijst*

De enquête voor de volwassenen is gebaseerd op het MIDI, zie hoofdstuk 2.4. In dit meetinstrument is een algemene vragenlijst opgenomen die aangepast kan worden per onderzoek/onderwerp (zie bijlage 9.5)

De vragenlijst is opgedeeld in vijf onderdelen: algemeen, methode, gebruiker, omgeving en tot slot. Het algemene deel is bedoeld om een indruk te krijgen van de populatie. Onder "methode" vallen vragen die te maken hebben met de werkbaarheid van de methode en de door KinderrechtenNU beoogde doelstellingen van de introductiebijeenkomst. Onder "gebruiker" vallen persoonlijke ervaringen en doelen. Onder de kop "omgeving" worden vragen gesteld over omgevingsfactoren die van invloed kunnen zijn op het gebruik van de KRNU-Methodiek. Al deze vragen zijn schaalvragen in tabelvorm waarin de antwoordmogelijkheden *helemaal oneens, oneens, neutraal, eens en helemaal mee eens* gegeven kunnen worden (zie bijlage 9.1). Het laatste deel, "tot slot", bestaat uit open vragen waar men succesfactoren en belemmeringen kan noteren.

#### *Kindervragenlijst*

De vragenlijst voor de kinderen heeft tot doel na te gaan welke onderdelen van de introductiebijeenkomst zijn blijven hangen en hoe de kinderen de introductiebijeenkomst evalueren (zie bijlage 9.1). Deze vragenlijst is zo kort mogelijk gehouden. De schaalvragen betreffen de evaluatie van de twee verschillende onderdelen van de introductiebijeenkomst. Middels de open vragen wordt het volgende getoetst: Wat weten de kinderen nog van de, volgens KRNU belangrijkste, onderwerpen van de introductiebijeenkomst. De open vragen betreffen: de Kinderrechtenchecklist, het Verdrag inzake de Rechten van het

Kind (waar heb je als kind recht op) en het Kinderprotocol Meldcode: zoek een volwassene, die je vertrouwt, die naar je luistert en die je kan helpen. Het Kinderprotocol Meldcode is pas later in de pilot toegevoegd. Hier dient rekening mee gehouden te worden in de analyse van de data.

Er is voor gekozen om de kinderen niet te vragen naar hun mening over het herhalen van de introductiebijeenkomst en de wens om andere kinderen de les ook mee te laten maken. Dit omdat de kinderen op deze leeftijd nog vrij egocentrisch denken en hun blik een vrij kort tijdspad bestrijkt (Piaget & Inhelder, 1969-2000)

### **4.3 Materiaalverzameling**

De vragenlijsten zijn per post verzonden met een begeleidende brief (bijlage 9.4) met het verzoek de ingevulde vragenlijsten middels bijgesloten retourenveloppe aan TNO terug te sturen. Na het versturen van de vragenlijsten zijn de scholen telefonisch benaderd om te controleren of de vragenlijsten aangekomen zijn en of alles duidelijk was. Ook is gevraagd of één van de volwassen deelnemers mee wilde werken aan een interview. Vier volwassenen hebben uiteindelijk deelgenomen aan een interview. Dit waren: een kindertherapeut, een betrokken ouder en twee leraren. Daarnaast is er een interview afgenomen met W. Dupuis over de visie achter de KRNU-Methodiek met betrekking tot een landelijke implementatie. De onderzoeker heeft een overleg tussen W. Dupuis en Stichting Jeugdformaat bijgewoond waarin de mogelijkheden om de methode te implementeren besproken is. Dit overleg vond plaats op het kantoor van Stichting Jeugdformaat. De interviews met de leraren en ouder hebben plaatsgevonden op de betreffende scholen. Het interview met de kindertherapeut in de praktijk aan huis, het interview met W. Dupuis bij TNO (transcripties en samenvattingen van de interviews staan in bijlage 9.7 en 9.8; audiobestanden zijn op verzoek beschikbaar) .

### **4.4 Verwerking van de gegevens**

Alle data is in SPSS ingevoerd. Bij de verwerking van de vragenlijsten is gebruik gemaakt van een codeerschema (zie bijlage 9.3). Voor de verwerking van de open vragen bij de kindervragenlijst, met uitzondering van de laatste vraag, is gebruik gemaakt van een ja/nee codering bij de meest voorkomende antwoorden. Een overzicht van de responsverdeling per vraag is weergegeven in bijlage 9.2. De grafieken zijn gemaakt met behulp van Excel.

Voor het doel van dit evaluatieonderzoek is volstaan met frequentieanalyses. De resultaten zijn weergegeven in frequentietabellen met absolute aantallen en percentages. Waar nodig is gebruik gemaakt van weergave in grafieken.

## 5. Resultaten

### 5.1 De kinderen

De kinderen hebben aangegeven dat zij de les als leuk en leerzaam ervaren hebben. Het kringgesprek mag volgens hen iets korter.

De grote variëteit aan antwoorden op de vraag wat kinderen nodig hebben en wat niet geeft de grote verscheidenheid aan gespreksonderwerpen weer.

Het Kinderprotocol Meldcode lijkt nauwelijks te zijn blijven hangen, de meeste kinderen geven aan dat ze naar hun ouders zullen gaan voor hulp. Ook de Kindertelefoon wordt genoemd.

#### Het kringgesprek

Het kringgesprek is door de kinderen als leerzaam(82.2%) en leuk(67.8 %) ervaren. Wel lijken zij het wat lang te vinden duren (tabel 3).

Tabel 3. Antwoorden op de vraag: Wat vond je van het kringgesprek: "wat heb je nodig om op te groeien?" in percentages

Wat vond je van het kringgesprek: "wat heb je nodig om op te groeien?" (N=236)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Weet ik niet	Mee eens	Helemaal mee eens	Niet geantwoord
Leerzaam	2,1	4,7	10,2	53,8	28,4	0,8
Leuk	3	10,2	18,6	46,6	21,2	0,4
Saai	29,7	39	14,8	10,2	5,1	1,3
Nieuw	8,1	8,5	25,8	33,9	22,5	1,3
Lang	7,6	17,8	31,8	25,1	17,4	0,4
Kort	26,3	29,2	27,5	10,6	4,7	1,7
Moeilijk	35,2	34,3	19,9	7,2	2,5	0,8
Makkelijk	2,5	6,8	21,2	36,4	31,8	1,3

#### Het kinderrechtenspel

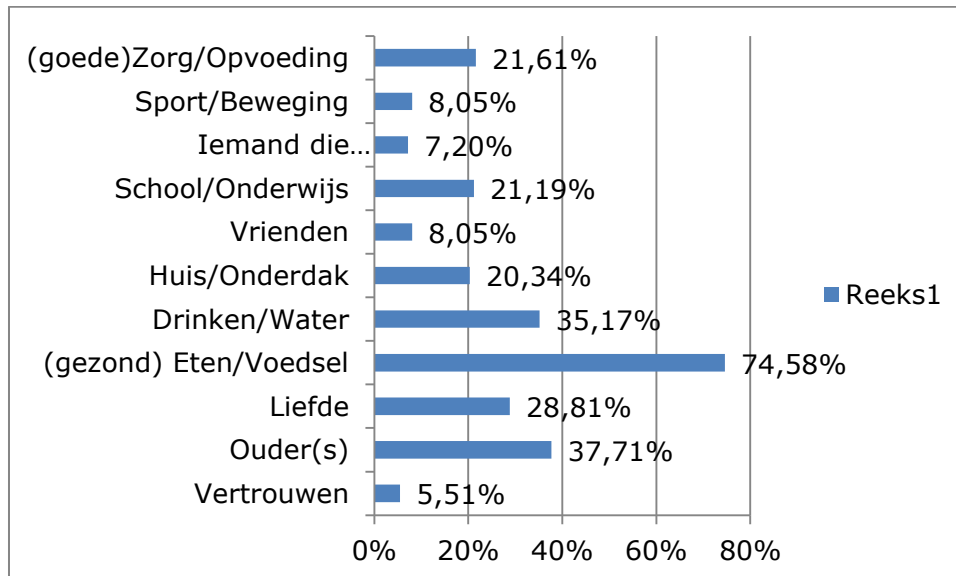
Van de kinderen heeft 75,8 % aangegeven het spel als leerzaam ervaren te hebben; 85,6 % van de kinderen vond het spel leuk. De mening over de lengte van het spel verschilt. Het merendeel van de kinderen ervaart het spel als makkelijk (tabel 4).

Tabel 4. Antwoorden op de vraag: "Wat vond je van de vragen van het kinderrechtenspel?" in percentages

Wat vond je van de vragen van het kinderrechtenspel? (N=236)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Weet ik niet	Mee eens	Helemaal mee eens	Missing
Leerzaam	3,8	5,1	14	43,6	32,2	0,8
Leuk	3,8	2,5	7,2	40,7	44,9	0,8
Saai	44,5	36,4	8,1	5,9	3,4	1,7
Nieuw	9,3	8,1	16,5	36	28,6	2,1
Lang	19,5	27,1	26,7	15,3	10,6	0,8
Kort	18,6	20,3	25,4	18,2	15,3	2,1
Moeilijk	36,4	32,6	22,5	6,4	1,3	0,8
Makkelijk	3,8	8,5	21,2	30,5	35,6	0,8

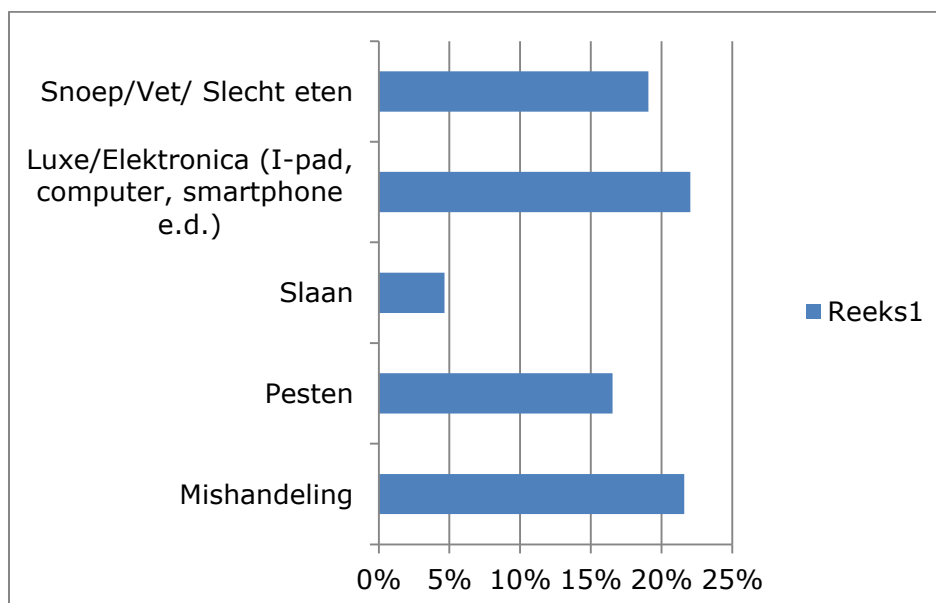
### Wat de kinderen nog weten

In het onderstaande figuur 1 is te zien wat kinderen het meest als antwoord gaven op de vraag wat ze nodig hebben om op te groeien. Eten en drinken voeren de boventoon gevolgd door ouders, liefde, een huis, goede zorg/opvoeding en school. Er is nog een grote variatie aan antwoorden gegeven (zie bijlage 9.2).



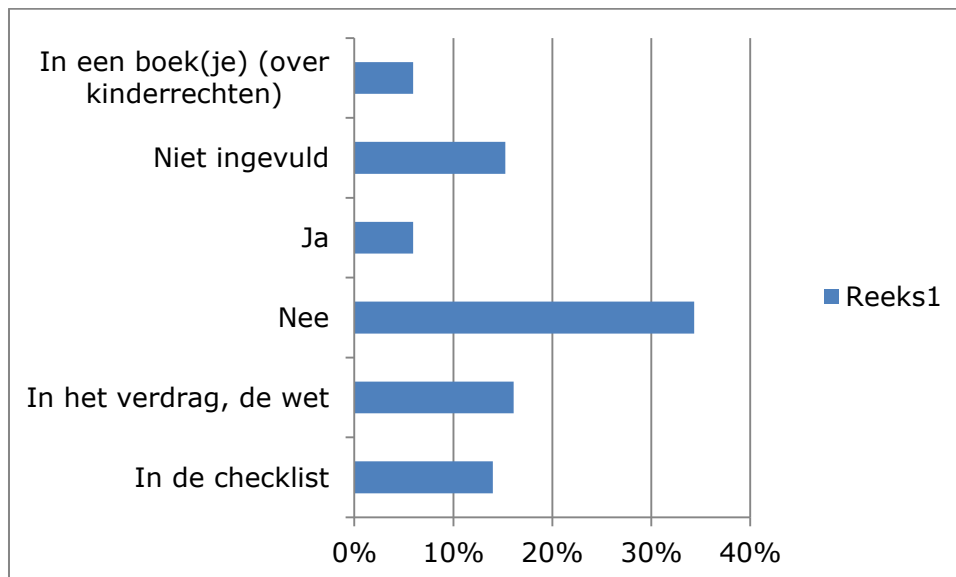
Figuur 2: Antwoorden op de vraag: Wat heeft een kind nodig om op te groeien? schrijf drie dingen op. > 5%. (n=236).

De grote variatie aan antwoorden geldt ook voor de antwoorden op de vraag wat een kind niet nodig heeft om op te groeien. De meest voorkomende antwoorden zijn weergegeven in figuur 3.



Figuur 3: Antwoorden op de vraag: Wat heeft een kind **niet** nodig om op te groeien? schrijf twee dingen op. > 5% (n=236)

De meeste kinderen geven aan dat ze niet (meer) weten waar “alles wat een kind nodig heeft om op te groeien” in opgeschreven staat, 34% (nee). Van de 236 kinderen heeft 15% de vraag niet ingevuld (figuur 4). Dit scheidt het beeld dat de kinderen zich de checklist of het VRK niet goed kunnen herinneren.

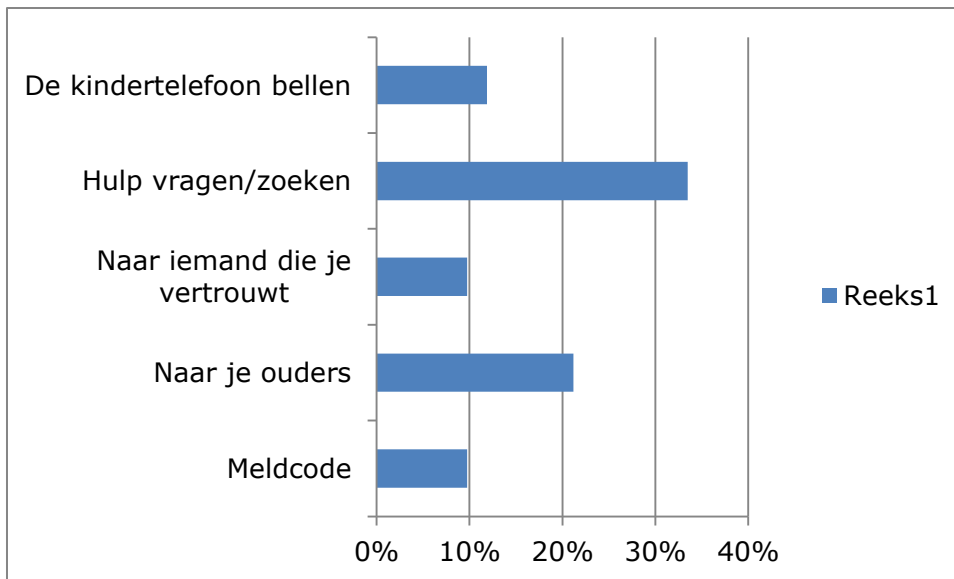


Figuur 4: waar staat 'wat een kind nodig heeft om op te groeien' in opgeschreven > 5% (n=236)

Van de 236 kinderen geven 117 aan dat zij iets geleerd hebben over de rechten van een kind of wat je nodig hebt om op te groeien, 30 kinderen hebben de vraag niet ingevuld. De rest van de antwoorden variëren van “over pesten” tot “dat je gezond moet eten” en hoe je kunt “samenwerken” (zie bijlage 9.2).

Op de vraag “wat je moet doen als je hulp nodig hebt”, geeft 33 % als antwoord dat je om hulp moet vragen. 21% gaat naar hun ouders en 12% geeft aan dat je dan de Kindertelefoon moet bellen. De Kindertelefoon heeft echter niets te maken met de KRNU- Methodiek. Slechts 10 % van de kinderen heeft het Kinderprotocol Meldcode: ‘zoek een volwassene die je vertrouwt, die naar je luistert en die je kan helpen’, als antwoord opgeschreven. Niet alle kinderen hebben kennis kunnen nemen van het Kinderprotocol Meldcode, hij is pas later in de pilot toegevoegd aan de Kinderrechtenchecklist en onderdeel geworden van het kringgesprek.





Figuur 4: wat moet je doen als je hulp nodig hebt > 5% (n=236)

## 5.2 De respondenten

Hieronder worden de resultaten per determinant weergegeven en besproken. In de bijlage is een volledig overzicht van de antwoordenverdeling per vraag/determinant te vinden.

### Methodie

- **Procedurele helderheid:** De 11 respondenten die de vraag beantwoord hebben geven aan dat de handreikingen duidelijk zijn en de KRNU-Methodiek in heldere stappen is omschreven.
- **Compleetheid:** Voor de introductiebijeenkomst waren alle materialen beschikbaar en werkbaar.
- **Complexiteit:** De respondenten hebben aangegeven dat zij makkelijk met de methode denken te kunnen werken.
- **Congruentie huidige werkwijze:** De respondenten bevestigen dat de methode past binnen het curriculum van de school, maar de borging binnen de school vergt aandacht. De respondenten noemen gebrek aan tijd als grootste belemmering.
- **Zichtbaarheid van de uitkomsten:** Omdat veel onderwerpen die aansluiten op de methode ook in andere lessen en in het dagelijks leven opgenomen zijn is niet eenduidig te zien wat het effect is van de les. Een drietal van de geïnterviewde respondenten spreekt over een verhoogd bewustzijn van het verschil in leefsituatie van de kinderen onder de kinderen.
- **Relevantie voor de doelgroep:** De respondenten hebben aangegeven dat zij het onderwerp en de werkwijze relevant vinden voor de doelgroep

## Gebruiker

**-Persoonlijk voordeel/nadeel:** De respondenten hebben aangegeven dat zij verwachten dat het gebruik van de methodiek hen persoonlijk voordeel op zal leveren. Uit interviews komt naar voren dat men het zeer waardeert dat zij de kinderen beter leren kennen en beter kunnen observeren.

**-Uitkomstverwachting:** De respondenten zijn gematigd positief over het behalen van de doelstellingen zoals deze gesteld worden voor de KinderrechtenNU-Methodiek. Het creëren van de mogelijkheid om problemen bespreekbaar te maken en het leren kennen van elkaar (kinderen onderling en de vertrouwenspersoon) scoren hoog.

**-Taakopvatting:** Van de respondenten beantwoorden 5 de vraag of het werken met de methode in hun functie/takenpakket past neutraal en 7 positief. De respondenten geven aan dat zij de vertrouwenspersoon, onderwijzer humanistische vorming en schoolmaatschappelijk werker het meest geschikt vinden voor het geven van de introductiebijeenkomst. Voor het borgen van de methodiek binnen de school geven zij de voorkeur aan de vertrouwenspersoon en de intern begeleider. In de bijlage (9.2) is een kruistabel weergegeven waarin te zien is wie vindt dat zijn functie aansluit op de taken die de KRNU-Methodiek vraagt. Het antwoord is niet eenduidig.

**-Tevredenheid doelgroep:** Gezien de positieve reacties van de kinderen verwachten de respondenten dat de leerlingen tevreden zullen zijn als de methode in gebruik genomen wordt.

**-Sociale steun:** De algemene steun die men verwacht komt met name uit het team en in mindere mate van directie of management. De verwachte sociale steun lijkt niet in relatie te staan tot de functie (zie bijlage 9.2).

**- Eigen effectiviteitsverwachting:** De respondenten geven aan te verwachten dat de doelstellingen behaald kunnen worden door het gebruik van de methodiek. Een genoemde beperking met betrekking tot de eigen effectiviteitsverwachting is de tijdsfactor. Leerkrachten geven aan dat zij het lastig vinden om tijd vrij te maken voor het gebruik van de methodiek.

**-Kennis:** De respondenten geven aan over voldoende kennis te beschikken voor het gebruik van de methodiek. Uit de interviews komt naar voren dat er behoefte is aan een protocol/instructies voor de omgang met serieuze problemen waaronder kindermishandeling en huiselijk geweld. De respondenten adviseren om de vertrouwenspersoon en/of intern begeleider te betrekken bij de introductiebijeenkomst en het verdere gebruik van de methodiek.

**Informatieverwerking:** De respondenten hebben deelgenomen aan de introductiebijeenkomst en hebben aangegeven over voldoende informatie te beschikken om deze in het vervolg zelf te verzorgen, mits het Kinderrechtenspel inclusief handreiking beschikbaar zijn.

## Omgeving

**-Formele bekrachtiging management:** De methodiek is (tijdens deze pilot vanzelfsprekend) nog nergens opgenomen in het beleid. Het management van de scholen en de directies hebben, op één na, niet deelgenomen aan dit onderzoek. Dit komt mede omdat zij niet aanwezig zijn geweest bij de introductiebijeenkomst en daardoor niet benaderd zijn om deel te nemen aan het onderzoek.

**-Vervanging bij personeelsverloop, capaciteit/bezettingsgraad en financiële middelen:** De respondenten zijn matig positief over de verwachte vervanging bij personeelsverloop, beschikbare personeel en financiële middelen.

**-Tijd:** De respondenten geven aan niet te verwachten dat er veel/voldoende tijd beschikbaar gesteld zal worden.

**-Coördinator:** De meeste respondenten noemen de intern begeleider of vertrouwenspersoon als meest geschikt om de methodiek binnen de school te borgen.

## 5.3 Kansen en belemmeringen

De respondenten geven aan dat tijd, gemotiveerde scholen, (naams-)bekendheid en het beschikbaar stellen van het materiaal nodig zijn voor een succesvolle implementatie. Uit de interviews komt ook naar voren dat, om dit alles te bereiken, een lange adem en veel doorzettingsvermogen nodig is.

De respondenten geven aan dat het een mooie methodiek is die men graag wil gebruiken. Het belangrijkste daarbij is dat er gemotiveerde mensen mee aan de slag gaan. Als de school/het team met de methodiek wil werken dan zal het ook gebeuren. Men ziet het belang in van het kringgesprek maar is enthousiaster over het spel.

W. Dupuis geeft aan dat de stichting KinderrechtenNU breder denkt: pas wanneer beleidsverantwoordelijken bij gemeenten en onderwijs de KinderrechtenNU-Methodiek adopteren en uitzetten onder alle scholen zal het echt lukken om de methodiek bij alle scholen onderdeel van het curriculum te laten worden. Tevens geeft zij aan dat het volledig inbedden van de KRNU-Methodiek in een school waarschijnlijk zo'n vier jaar zal duren.

De volgende punten worden als belemmeringen aangemerkt om met de methodiek te werken. Een gebrek aan tijd wordt het meest genoemd.

- De school staat er niet voor open
- Tijd, het lesprogramma is al overbelast
- Toetsenmuur
- Financiële middelen
- Afhankelijk van wens school
- Ik ben geen leerkracht, geef zelf geen les
- Nog geen idee wat het allemaal inhoudt, ken de methode nog niet

Tot slot geeft de volgende opmerking een gevoel weer dat KinderrechtenNU soms terug krijgt bij eerste contacten: "Ik kreeg als leerkracht 'een methode' in handen geduwd. Wij hebben op school al voldoende methodes voor allerlei vakken, een leerkracht moet nu al een duizendpoot zijn. Heel veel van de checklist komt tussendoor al wel aan de orde b.v. n.a.v. jeugdjournaal. In de klas praten we over wat we in het journaal tegenkomen".

KinderrechtenNU heeft aangegeven dat dit de meest extreme negatieve reactie is die zij tot nu toe gehoord hebben.

## 6. Discussie en conclusie

Zowel de discussie als de conclusie zijn gestructureerd naar het RE-AIM model. Per dimensie worden eerst de discussiepunten besproken en vervolgens de conclusie. De uitleg van dit model is te vinden in hoofdstuk 2.4.1.

### 6.1 Discussie

#### **Bereik**

Het onderzoek heeft zich gericht op Den Haag en omgeving. Het is mogelijk dat de ontvangst en evaluatie van de KRNU-Methodiek verschilt per gemeente. Uitgebreider onderzoek is gewenst voor representatievere resultaten.

De respons was lager dan verwacht: 23% van der respondenten en 20% van de kinderen heeft de vragenlijsten ingevuld. De mogelijkheid bestaat dat het beeld positief vertekend is omdat de respondenten die minder te spreken waren over de KRNU-Methodiek geen behoefte hadden om mee te werken aan de evaluatie. Een deel van de non-respons wordt waarschijnlijk veroorzaakt doordat er meer vragenlijsten verstuurd zijn dan er volwassen deelnemers waren die deelgenomen hebben aan de introductiebijeenkomsten.

De deelname aan de interviews is op vrijwillige basis. Dit kan betekenen dat alleen gemotiveerde deelnemers meedoen, hetgeen een positief vertekend beeld kan geven. Met deze vertekening dient rekening gehouden te worden bij het lezen van de conclusies.

De schoolleiding is van doorslaggevend belang bij het opnemen van de KRNU-Methodiek in het curriculum. Dit zou via een overkoepelend orgaan, zoals OCV of VWS, ondersteund kunnen worden. Het management van de scholen en de directies hebben, op één na, niet deelgenomen aan dit onderzoek. Dit komt mede omdat zij niet aanwezig zijn geweest bij de introductiebijeenkomst en daardoor niet de indruk hadden dat zij iets toe te voegen hadden aan het onderzoek. Dit kwam naar voren in telefoongesprekken die de onderzoeker heeft gehad met een aantal directeuren na het toezenden van de vragenlijsten. Dit zou kunnen weergeven dat de directie en/of het management zich niet betrokken voelt bij het gebruiken/implementeren van de methode. De directie is niet expliciet benaderd om deel te nemen aan dit onderzoek tenzij het directielid aanwezig was bij de introductiebijeenkomst.

Sinds januari 2013 heeft iedere school een zorgteam dat bestaat uit de intern begeleider, een jeugdverpleegkundige en een schoolmaatschappelijk werker. Dit maakt het onderwijs geschikt voor het werken met de KRNU-Methodiek. Als een gesignaleerd probleem ernstig is, werkt het Zorgteam samen met het bovenschoolse Zorg- en Adviesteam

#### **Effect**

Er is geen nulmeting gedaan en er is geen controlegroep betrokken bij de evaluatie. Het ontbreken van een controlegroep maakt dat het niet helemaal duidelijk is of de antwoorden die de kinderen gegeven hebben op de open vragen op basis van de introductiebijeenkomst zijn of dat de kinderen uit ervaring

spreken. Een tweede kanttekening is dat niet zuiver te meten is in hoeverre andere lespakketen invloed hebben op de resultaten.

De Kindertelefoon die genoemd wordt door de kinderen als antwoord op de vraag: "wat moet je doen als je hulp nodig hebt" is niet verbonden aan de KRNU-Methodiek. Van de kinderen heeft 10% het Kinderprotocol Meldcode: '*zoek een volwassene die je vertrouwt, die naar je luistert en die je kan helpen*', als antwoord opgeschreven.

Omdat het voor de respondenten nog niet duidelijk is wie op welke wijze met de methodiek zal werken is op dit moment niet te zeggen of men verwacht dat er vervanging zal zijn bij personeelsverloop of ziekte.

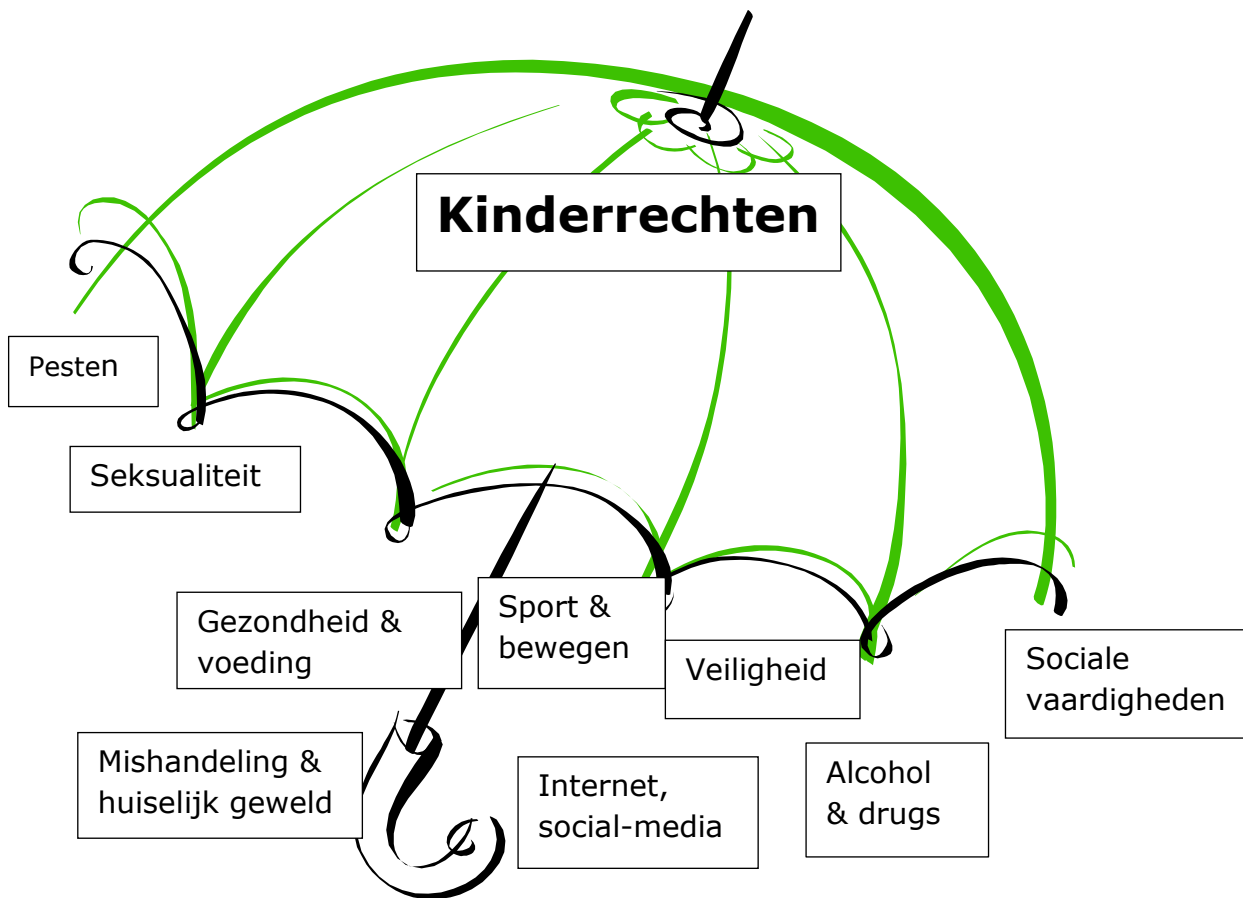
## **Adoptie**

De grootste weerstand die gevonden is, is *tijd*. Het is van groot belang om te benadrukken dat het doel van de KRNU-Methodiek is om alle initiatieven met betrekking tot kinderrechten bij elkaar te brengen. Door de eenvoud, het simpel bespreken van allerlei dagelijkse onderwerpen, kan de KRNU-Methodiek tijdbesparend werken.

De drie pijlers van het VKR zijn verweven in de methodiek van KinderrechtenNU en kunnen middels de methodiek opgenomen worden in de dagelijkse gang van zaken op scholen.

- *Bescherming: Geen mishandeling, uitbuiting, verwaarlozing, kinderarbeid, oorlogsgeweld, handel of slavernij.*  
Door het praten over opgroeien en kinderrechten onderdeel te maken van het dagelijks leven kunnen mishandeling, uitbuiting en andere kwalijke zaken zo vroeg mogelijk gedetecteerd en voorkomen worden.
- *Voorzieningen: gratis en goed onderwijs, goed bereikbare gezondheidszorg en opvang*  
In Nederland zijn deze voorzieningen voor het merendeel van de kinderen bereikbaar. Passend Onderwijs zal aan de manco's een einde moeten maken.
- *Participatie: vrijheid van meningsuiting en meepraten en meebeslissen over zaken die kinderen aangaan.* Zowel het kringgesprek als het Kinderrechtenspel geven kinderen de ruimte om te vertellen, op hun eigen manier en in hun eigen tempo (Dupuis, 2013). M. Delfos heeft in haar boek: "luister je wel naar mij" het volgende over kinderp participatie geschreven: *Volwassenen breken veel van de initiatieven van kinderen tot gesprek af. Ze nemen vaak te weinig tijd om het kind zelf te laten uitdrukken wat het wil zeggen en nemen het gesprek over. Kinderen zijn bereid met volwassenen te praten, zodra ze zich respectvol behandeld voelen en serieus genomen worden (Delfos, 1999).*

De KRNU-Methodiek kan gezien worden als een paraplu waar alle lespakketten en initiatieven ter bevordering van het welzijn van de kinderen onder gehangen kunnen worden. De kinderrechten zijn immers de basis van al deze initiatieven.



Het verwachte effect van het gebruik van de methodiek staat omschreven in de doelstellingen zoals opgesteld door KinderrechtenNU (zie ook bijlage 10.9 handreiking). Op de lange termijn wil men dat de Kinderrechtenchecklist als paraplu fungeert voor alle onderwerpen die met de gezondheid en het welzijn van een kind te maken hebben. Hier kunnen ook al bestaande programma's over bijvoorbeeld pesten en seksualiteit onder vallen. Het uiteindelijke gewenste effect is dat het voor kinderen en volwassenen normaal wordt om te praten over kinderrechten en alle aanverwante onderwerpen. Juist op het moment wanneer het er toe doet. Het moment waarop kinderen er zelf mee aankomen, kunnen het pestprogramma of gezonde voeding uit de la gehaald worden

Bij de implementatie dient rekening gehouden te worden met het ondervangen van problemen die naar boven kunnen komen. Wat moet er gebeuren wanneer een kind vertelt over mishandeling of een ander ernstig feit? Onzekerheid over de vervolgstappen en de angst voor het opentrekken van een 'beerput' hebben ertoe geleid dat niet iedere school de vragenlijst heeft ingevuld en zal naar verwachting meespelen bij het uitvoeren van de methode. Het antwoord lijkt aan te geven dat de scholen nog niet voldoende bekend zijn met de nieuwe

zorgstructuur voor scholen: Eén zorgteam per school en het Zorg- en Adviesteam, bovenschools (Nb per 1 jan 2013 zijn dit verplichte instituties). Een ongewenst effect, zeker vanuit het oogpunt van de leerkracht, is dat het toch al overvolle programma nog voller wordt. KinderrechtenNU tracht door het aanbieden van een overkoepelende methodiek dit te ondervangen en met minimale tijdsinspanning maximaal effect te bereiken.

Er lijkt een belangrijke determinant te ontbreken in het MIDI, namelijk de beschikbare tijd die de gebruiker zelf verwacht te hebben om met de methodiek te werken. Tijd wordt in de interviews en bij open vragen als belangrijkste belemmering genoemd om te werken met de methodiek.

Stichting Jeugdformaat heeft aangegeven verder te willen werken met de KRNU-Methodiek in haar werkgebied. Wel hebben zij aangegeven dat het van belang is om ook binnen de scholen een aandachtfunctionaris aan te wijzen en draagvlak te creëren binnen het team. Pas wanneer de methodiek door het team geaccepteerd en geadopteerd wordt kan het ingebed raken in de dagelijkse gang van zaken binnen een school.

Omdat de materialen, met name het Kinderrechtenspel, nog niet beschikbaar zijn, is het lastig voor organisaties om zelfstandig met de methodiek aan de slag te gaan. De meeste geïnterviewde betrokkenen hebben aangegeven interesse te hebben in het spel wanneer dit beschikbaar is. De checklist hangt in iedere klas en wordt soms besproken of gebruikt wanneer er een onderwerp aan de orde komt in de les of tijdens een gesprek met de leerlingen. De meeste respondenten hebben aangegeven dat de onderwerpen die op de checklist staan, de rechten van het kind, verweven zitten in verschillende lesprogramma's. De checklist geeft hen een overkoepelend instrument waar desgewenst naar gewezen kan worden. De meeste respondenten die deelgenomen hebben aan de interviews hebben aangegeven regelmatig naar de Kinderrechtenchecklist te verwijzen.

### **Implementatie en borging**

Tijdens dit onderzoek heeft W. Dupuis gesprekken gevoerd met belanghebbenden van scholen, gemeenten en andere betrokken organisaties. Uit deze gesprekken kwam naar voren dat de vertrouwenspersoon of intern begeleider als aandachtfunctionaris aangewezen dient te worden voor de borging van de KRNU-Methodiek in de school. De functie van de vertrouwenspersoon of intern begeleider wordt zo beter zichtbaar voor de school en heeft de kennis in huis om goed om te gaan met eventueel gesignaleerde problemen.

Om ervoor te zorgen dat de introductiebijeenkomst niet bij één keer blijft, stelt men voor om deze onderdeel te maken van de week van de rechten van het kind.

Het voorstel is om alle leraren eenmalig deel te laten nemen aan een workshop zodat ieder lid van het team in staat is om met de methodiek te werken. Dit



maakt dat alle leden van het lerarenteam bekend zijn met de kinderrechten en elkaar kunnen vervangen bij ziekte of uitval.

De handreiking Kinderrechten in de klas is inmiddels nogmaals bijgesteld. Hierin zijn korte instructies opgenomen voor het werken met de methodiek en er is een hoofdstuk aan toegevoegd met : 'wat te doen bij problemen' (bijlage 9.8)

Het verloop van de introductiebijeenkomst van de KRNU-methodiek zal hetzelfde blijven bij een landelijke implementatie.

W. Dupuis heeft aangegeven dat haar voorkeur ernaar uit gaat de methodiek via OCW in het beleid op te nemen. Per gemeente wil KRNU dan op zoek naar een kinderrechtencoach die de methodiek daar verder uitrolt (zie ook: Plan van Aanpak voor de gemeente).

## 6.3 Conclusie

### **Bereik**

Van de scholen die benaderd zijn, heeft 100% deelgenomen aan de introductiebijeenkomst van de pilot. Om alle scholen binnen de gemeente te bereiken is het wenselijk om een samenwerking aan te gaan met de gemeente die de verantwoordelijkheid neemt voor de verdere implementatie.

### **Effect**

De introductiebijeenkomst van de KinderrechtenNU methode is overwegend positief ontvangen door de respondenten en kinderen. De kinderen vinden het een leuke en leerzame les, met name het spel. Zij geven aan dat ze hebben geleerd over wat ze allemaal nodig hebben om op te groeien. De kinderen weten dat ze naast de primaire behoefte van eten en drinken ook liefde, aandacht en een goede opvoeding nodig hebben. Ook geven de kinderen aan dat ze slecht eten en luxe elektronica niet nodig hebben, naast uiteraard mishandeling en geweld. Kinderen weten dus heel goed wat ze wel en niet nodig hebben. Het spel geeft hen de gelegenheid om open te praten over hun eigen situatie en die van de ander, zonder dat er direct een waardeoordeel aan verbonden wordt. De respondenten verwachten dat de openheid van de kinderen kan bijdragen aan vroege signalering en voorkoming van kindermishandeling, misbruik, huiselijk geweld en andere ellende. De respondenten hebben aangegeven dat zij verwachten dat de methodiek succesvol kan zijn als preventiemiddel.

De meeste kinderen geven aan dat ze niet (meer) weten waar "alles wat een kind nodig heeft om op te groeien" in opgeschreven staat. Dit scheidt het beeld dat de kinderen zich de checklist of het VRK niet goed kunnen herinneren. Piaget (1969-2000) zegt echter dat het geheugen van kinderen rond de 10 jaar nog maar een kort tijdsbestaan bestrijkt. Het kan zo zijn dat de kinderen zich bepaalde aspecten van de introductiebijeenkomst niet herinneren. Voor het bereiken van de door KRNU gewenste effecten lijkt herhaling wenselijk. Een andere oorzaak

voor het vergeten van de checklist en het VRK kan zijn dat zij niet duidelijk genoeg naar voren komen tijdens de introductiebijeenkomst.

### *In hoeverre worden de door KinderrechtenNU opgestelde doelstellingen behaald?*

#### **Kinderparticipatie te bevorderen.**

In de KinderrechtenNU-Methodiek staat het kind centraal. Het is ontwikkeld met behulp van kinderen. De methodiek geeft het kind de ruimte om zijn eigen belevenissen en die van anderen te delen. Zo krijgen de kinderen een beeld van de maatschappij en leren zij hoe zij daar deel van uit kunnen maken.

#### **Kinderen op de hoogte te brengen van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.**

De leerlingen geven aan dat zij geleerd hebben over hun rechten, belangrijker: wat zij nodig hebben om op te groeien. Dit is de essentie van het verdrag.

#### **Kinderen sterk te maken in het zoeken naar hulp als ze ergens mee zitten**

#### **Kinderen leren dat je problemen bespreekbaar kunt maken, naar een volwassene kunt stappen voor hulp, hulp krijgt wanneer nodig en samen met volwassenen een probleem kunt oplossen.**

De meeste kinderen hebben aangegeven dat zij om hulp moeten vragen bij ouders of andere volwassenen. Het Kinderprotocol Meldcode is pas later toegevoegd aan de checklist en is ook later toegevoegd aan de introductie, wat de onderrapportage over de code kan verklaren in dit onderzoek. De vertrouwenspersoon en/of intern begeleider wordt beter bekend bij de kinderen en kan kinderen steunen bij het oplossen van problemen.

#### **Adoptie**

De meeste respondenten, twaalf van de dertien, staan open voor het werken met de KRNU-Methodiek. Zij hebben aangegeven graag de materialen te willen ontvangen wanneer deze beschikbaar zijn. De respondenten zien verschillende mogelijkheden om de implementatie tot een succes te maken. De belangrijkste mogelijkheden die zij zien zijn het opnemen van de methodiek in het beleid en het aanwijzen van een aandachtsfunctionaris. De vertrouwenspersoon en internbegeleider worden met name genoemd als gewenste kandidaat voor de functie van aandachtsfunctionaris binnen de school en gebruiker van de KRNU-Methodiek.

#### **Implementatie en borging**

De KinderrechtenNU-Methodiek geeft ruimte aan burgerparticipatie en draagt bij aan de morele ontwikkeling van het kind door belangrijke onderwerpen rondom het opgroeien bespreekbaar te maken.

Om de methodiek landelijk te implementeren is het nodig hem op te nemen in het beleid en tijd vrij te maken voor de leraren, vertrouwenspersoon en andere teamleden om te kunnen en leren werken met de KinderrechtenNU-Methodiek.

Voor opname in het curriculum van de scholen is adoptie door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gewenst.

Om de KRNU-methodiek binnen de scholen te borgen zijn meerdere activiteiten te benoemen die wenselijk zijn:

- Opname in het beleid. Dit heeft de grootste kans van slagen wanneer beleidsorganen van gemeenten en onderwijs de KRNU- Methodiek adopteren;
- Het aanwijzen van een aandachtsfunctionaris binnen de school. De Intern begeleider of vertrouwenspersoon worden genoemd als beste kandidaat;
- Adoptie door het team. Als de directie en het team van leerkrachten de methodiek accepteert en waardeert is de kans van slagen het grootst;
- Jaarlijkse terugkeer. Door de bijeenkomst van de KRNU-Methodiek jaarlijks terug te laten komen in de week van de rechten van het kind kan de Methodiek verankerd worden in het curriculum van de scholen.

## 7 Evaluatie en aanbevelingen

### 7.1 Evaluatie van het onderzoek

Dit onderzoek is opgezet en uitgevoerd binnen drie maanden. Omdat sommige scholen al een paar maanden voor de start van het onderzoek deelgenomen hadden aan de introductiebijeenkomst was enige haast geboden. Zeker gelet op het relatief korte geheugen van de kinderen. Ook in verband met de feestdagen en vakantie was het van belang om de data zo veel mogelijk vóór 5 december te verzamelen. De deadline droeg bij aan een constructieve en actieve samenwerking tussen de onderzoeker, TNO en KinderrechtenNU. Helaas heeft het strakke schema geen ruimte geboden voor het onderzoeken van een controlegroep. Het is aan te raden om in een eventueel vervolgonderzoek ook meerdere controlegroepen te ondervragen. Sommige scholen hebben aangegeven geen dat zij geen tijd hadden om deel te nemen aan het onderzoek (of niet alle klassen of docenten) in verband met de drukte in de aanloop naar de feestdagen. Indien mogelijk zou de evaluatie in de toekomst direct na deelname aan de introductiebijeenkomst gedaan moeten worden.

Zowel TNO als KRNU zijn nauw betrokken geweest bij het opzetten en uitzetten van het onderzoek. De samenwerking verliep goed, met snelle terugkoppelingen. Met dank aan KRNU zijn er alsnog een aantal respondenten gevonden die tijd wilden vrijmaken voor het interview. In eerste instantie gaf men aan hier niet veel tijd voor te hebben.

Er is geprobeerd om een afspraak te maken voor een interview met een respondent die deelgenomen heeft aan een minder succesvolle introductiebijeenkomst. Deze persoon heeft helaas afgezegd.

### 7.2 Aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek

De aanbevelingen zijn gestructureerd naar het RE-AIM-model. Zo is per dimensie te zien waar de verbeterpunten liggen.

#### **Bereik**

De KRNU-Methodiek richt zich op verschillende niveaus en organisaties. De scholen die deelgenomen hebben aan de pilot geven aan zelfstandig met de methodiek verder te kunnen gaan, mits de materialen beschikbaar zijn. Het is aan te raden om een overzicht te geven van de onderdelen van de KRNU-Methodiek met alle facetten waarin aangegeven wordt wie voor welk onderdeel verantwoordelijk is en welke onderdelen los van elkaar (zouden kunnen) functioneren. Het is hierbij belangrijk om te beargumenteren waarom bepaalde onderdelen wel of niet los van elkaar gebruikt kunnen worden door de verschillende organisaties.

## **Effect**

Het meetbare effect van de methodiek kan vergroot worden door de doelstellingen per instrument zo specifiek mogelijk te stellen. Ook is het wenselijk een controlegroep te betrekken bij een volgende pilot en de implementatie van de KRNU-Methodiek te monitoren.

Er is aangegeven dat het kringgesprek korter mag duren. Voor sommige kinderen gaat het iets te langzaam. Door het tempo hoog te houden blijven de kinderen met hun aandacht bij het gesprek en gaan ze niet wiebelen of afdwalen. In verband met het geheugen en de ontwikkeling van de kinderen is het aan te raden om de elementen van de KRNU methodiek duidelijk en vaak terug te laten komen gedurende het hele jaar. Zo kan de Kinderrechtenchecklist (bijlage 10.10) in de klas opgehangen worden en erbij gepakt wanneer er onderwerpen besproken worden die op de checklist staan. Tijdens de introductiebijeenkomst kan de Kinderrechtenchecklist duidelijk aan de kinderen getoond worden en het Kinderprotocol Meldcode meerdere keren herhaald.

## **Adoptie & Implementatie**

Om de implementatie van de KRNU-Methodiek tot een succes te maken is het aan te raden om naast de al bestaande documenten, waaronder het Plan van Aanpak, de uitwerking van de Methodiek te concretiseren. Er is met name behoefte aan meer informatie over de benodigde tijd om met de KRNU-Methodiek te werken, uitgeschreven per organisatie en functie. Met benodigde tijd wordt bedoeld de tijd die de docenten, de aandachtsfunctionaris, de directie en de beleidsmakers bij de gemeenten en onderwijsinstellingen nodig hebben om met de Methodiek te werken. Op die manier kan de eenvoud en de lage tijdsbelasting die de KRNU met de Methodiek nastreeft zichtbaar worden voor geïnteresseerde partijen.

De doelstellingen zijn nog geformuleerd op globaal niveau. In een methodiekhandleiding voor de gebruikers kunnen de doelen verder geoperationaliseerd worden op het niveau waarmee de docenten aan de slag moeten gaan. Door operationeel concrete doelen te stellen kan het effect beter zichtbaar en meetbaar gemaakt worden. Voorbeelden van deze doelstellingen kunnen zijn:

Na de introductiebijeenkomst van de KRNU-Methodiek :

- Kennen de leerlingen het Kinderprotocol Meldcode;
- Weten de kinderen wie de vertrouwenspersoon op school is;
- Weten de kinderen dat de Kinderrechtenchecklist in de klas hangt

In een methodiekhandleiding kunnen de gespreks- en spelvormen alsmede de opstelling en randvoorwaarden voor de bijeenkomst genoteerd worden.

Het aanstellen van een aandachtsfunctionaris in de school, met voorkeur voor de intern begeleider of vertrouwenspersoon, wordt door bijna alle respondenten onderstreept. Daarom wordt aanbevolen om de aanstelling van een aandachtsfunctionaris en de functieomschrijving op te nemen in de randvoorwaarden van de KRNU-Methodiek.

## **Borging**

Zowel de respondenten als organisaties waarmee KRNU gesproken heeft adviseren om de introductiebijeenkomst op te nemen in de week van de rechten van het kind, met de voorkeur voor 20 november, de dag van de kinderrechten. Door deze koppeling kan de borging versterkt worden en de methodiek niet vergeten. Door de parapluvorm van de methodiek kunnen alle andere thema's, werkvormen en programma's die met één van de rechten van het kind te maken hebben naadloos op elkaar aansluiten.

Sinds januari 2013 heeft iedere school een Zorgteam dat bestaat uit de intern begeleider die met een jeugdverpleegkundige en een schoolmaatschappelijk werker samenwerkt, op schoolniveau. Deze zorgstructuur maakt het onderwijs geschikt voor het werken met de KinderrechtenNU-Methodiek. De professionals zijn bereikbaar en beschikbaar voor de school wanneer er een probleem gesignaleerd wordt.

## **7.3 Suggesties voor verder onderzoek**

Een lange termijn onderzoek naar de effecten van de KinderrechtenNU-Methodiek, waarin een aantal scholen een aantal jaar wordt gevolgd, is gewenst. Zo'n onderzoek kan meer inzicht geven in de baten van de methodiek, de functionaliteit en de lange termijn effecten en werkbaarheid.

Verder onderzoek naar de mogelijke betrokkenheid van gemeenten en onderwijsinstellingen is gewenst. Wie kan er verantwoordelijk gesteld worden voor de implementatie van de methodiek. Wat is er volgens de gemeenten en onderwijsinstellingen nodig om met de KinderrechtenNU-Methodiek te kunnen en willen werken. En hoe kan de implementatie praktisch ingevuld worden?

Het inzichtelijk maken van de kosten van het ontwikkelen en uitrollen van de methodiek, alsmede de mogelijke subsidies, is gewenst.

## 8. Bibliografie

- CJG. (z.j.). *Basisschoolkind, groei en ontwikkeling*. Opgeroepen op december 14, 2013, van Centrum voor Jeugd en Gezin: <http://www.cjg.nl/basisschoolkind/groei-en-ontwikkeling>
- Dupuis, W. (z.j.). *KinderrechtenNu*. Opgeroepen op november 2013, van [kinderrechtenu.nl](http://www.kinderrechtenu.nl): <http://www.kinderrechtenu.nl/kinderrechtenu>
- Fleuren, M., Paulussen, T., Dommelen, P. v., & Buuren, S. v. (2012). *Ontwikkeling MeetInstrument voor Determinanten van Innovaties (MIDI)*. TNO, Behavioral and Societal Sciences. Leiden: TNO.
- Glascow, R. E., Vogt, T. M., & Boles, S. M. (1999). Evaluating the public health impact of health promotion interventions: The RE-AIM Framework. *American Journal of Public Health*, 1322-1327.
- Hoeven, M. v. (2006). *Kerndoelen primair onderwijs*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Lijs-Spek, W., & Dupuis, W. (2013). *Kinderparticipatie en Kinderrechten*. Delft: Stichting Kinderrechten en Menselijke Ontwikkeling, KinderrechtenNU.
- OCW. (2013). *Ministerie Onderwijs Cultuur Wetenschap*. Opgeroepen op 11 11, 2013, van [rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl): <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw>
- Piaget, J., & Inhelder, B. (1969-2000). *The psychology of the child*, . (H. Wever, Vert.) New York: Basic Books Inc.
- Rouvoet, A., Bijsterveldt-Vliegenhart, J. v., & Dijkma, S. (2009). Brief van de minister voor jeugd en gezin en staatssecretarissen voor onderwijs, cultuur en wetenschap. *Programma voor jeugd en gezin(70)*.
- Scholenwijzer Den Haag*. (z.j.). Opgeroepen op januari 05, 2014, van [Scholenwijzerdenhaag.nl](http://scholenwijzer.denhaag.nl): <http://scholenwijzer.denhaag.nl/>
- STAMOS. (2013, oktober). *STAMOS, Basisonderwijs*. Opgeroepen op januari 05, 2013, van Stamos: <http://www.stamos.nl/index.rfx?verb=showitem&item=3.24>
- Steward, R. (2009). Child participation and independent human rights institutions for children in europe. *Innocenti working paper*.
- Virginia Polytechnic Institute and State University. (z.j.). *RE-AIM*. Opgeroepen op 11 13, 2013, van [re-aim.org](http://www.re-aim.org): <http://www.re-aim.org/index.html>
- Vos, A., & Dupuis, W. (2009). *Instructies en verslagen*. Jeugd NU.

## **9. Bijlagen**

### ***9.1 Vragenlijsten***

### ***9.2 Responsverdeling per vraag***

### ***9.3 Codeboeken***

### ***9.4 Begeleidende brief***

### ***9.5 MIDI***

### ***9.6 Transcripties en samenvattingen***

### ***9.7 Methodiek Kinderrechten en Kinderparticipatie KinderrechtenNU***

### ***9.8 Plan van aanpak KinderrechtenNU –Methodiek gemeenten***

### ***9.9 Summary***